

Тема: Теоретичні аспекти соціального аудиту.

1. Історія становлення теорії та практики аудиту.
2. Сутність соціального аудиту
3. Етичні аспекти соціального аудиту

1. Початок історії соціального аудиту відмічається з 1940 року в США, коли соціальні рейтинги компаній стали регулярними. Ці рейтинги оцінювали відносини з персоналом і профспілками, з місцевим співтовариством, пожертвуваннями, волонтерством та іншими програмами компаній в місцевих спільнотах (community based programs). У аспекті становлення і розвитку соціального аудиту 1960 року відмічається динаміка суспільного невдоволення щодо негативних наслідків зростання виробництва. Все частіше економічне зростання здійснювався за рахунок забруднення навколишнього середовища, всякого роду дискримінації, зниження безпеки виробництва, погіршення якості товарів. Частка відповідальності за соціальну несправедливість і економічну нерівність була покладена на бізнес. Так розсудили уряд і громадська думка. Громадська думка і його лідери стали менше довіряти корпораціям, і, як наслідок, число покупців скоротилося. Результатом став громадський тиск на бізнес з метою регулювання соціально значущих аспектів діяльності компаній. У відповідь на це бізнес став все частіше виступати ініціатором «соціально відповідальної поведінки». Таким чином, до початку XXI століття в індустріально розвинених країнах соціальний аудит виділяється в самостійне теоретичне та практичне спрямування підприємницької діяльності і стає неодмінним елементом економіки. У цих країнах формується і успішно реалізується організаційно-правова основа соціального аудиту, що створює необхідні умови для роботи

соціальних аудиторів. На цьому етапі сутність соціального аудиту полягала в наданні замовнику аудиту незалежної і адекватної інформації, отриманої в результаті аналізу проблем, окреслених замовником. Соціальний аудит надавав можливості виявити існуючі ризики в соціально-трудої сфері на рівні підприємства та розробити заходи щодо їх усунення. Більш того, в умовах стрімкого процесу глобалізації соціальний аудит як усвідомлена соціально економічна необхідність почав виходити за межі індустріально розвинених держав і почав поширюватися по всьому світу. Істотним якісним зрушенням в глобальному економічному мисленні на переломі XX–XXI ст. стало усвідомлення того, що людські ресурси є вирішальними серед основних факторів виробництва, а інвестиції в людський капітал – найбільш ефективними. Очевидно, що соціальна функція підприємств сучасного типу все в більшій мірі починає обумовлювати його економічну функцію – досягнення стійкості і конкурентоспроможності.

2. Соціальний аудит – це спосіб всебічної та об'єктивної оцінки стану соціальних відносин на різних рівнях (корпоративному, муніципальному, галузевому, регіональному, національному), що дозволяє виявити потенційні загрози погіршення соціального клімату, розкрити резерви розвитку людських ресурсів. Більш того, результати аудиторського обстеження – хороша предметна база для діалогу соціальних партнерів, який є єдиною альтернативою конфронтації. Іншими словами, соціальний аудит – інструмент регулювання соціоекономічних відносин за допомогою добровільного соціального діалогу всіх сторін, які зацікавлені в досягненні соціального консенсусу. Таким чином, суть соціального аудиту – це діагностика проблемних ситуацій, що виникають на підприємстві, в галузі або в регіоні, а також оцінка їх важливості, пошук шляхів їх вирішення та формування конкретних рекомендацій для зацікавлених сторін. Іншими словами, соціальний аудит – це

аналіз чинників соціальних ризиків і вироблення пропозицій щодо зниження їх впливу. Основна мета соціального аудиту – оцінка результатів роботи по реалізації планів, угод і договорів, спрямованих на підвищення ефективності трудової діяльності, зниження плинності кадрів, підвищення задоволеності умовами праці і соціальної життєвості працівників тощо. Об'єкт соціального аудиту – соціоекономічні відносини в сфері розробки, прийняття і реалізації трьох- і двосторонніх угод та колективних договорів, планів і програм соціального розвитку, що діють на всіх рівнях системи соціального партнерства та управління соціально економічною сферою. Предмет соціального аудиту – достовірна і об'єктивна соціально економічна інформація, яка надходить з усіх рівнів обстеження шляхом аналізу існуючої нормативно-правової документації, а також використовуючи дані польових досліджень, опитувань, інтерв'ю, моніторингу, статистичних даних. Ініціатором або замовником проведення соціального аудиту можуть бути практично всі учасники соціально економічних відносин. Однак, слід звернути увагу на той факт, що соціальний аудит багато в чому є складніший, ніж фінансовий, екологічний або інший вид аудиту. Адже предметом обстеження тут є не просто матеріальні активи або фінансово-економічна та інша інформація, а людський ресурс. Таким чином, можна дати загальне визначення соціального аудиту трудових відносин: це ефективний інструмент національної системи соціального партнерства, що дозволяє здійснити діалог і прийти до соціального консенсусу між зацікавленими сторонами на основі достовірних результатів добровільного та прозорого соціального обстеження, що має на меті регулювання процесу відтворення і розвитку трудових ресурсів. Практика показує, що сьогодні соціальний аудит може бути внутрішнім і зовнішнім, носити галузевий, корпоративний, регіональний або місцевий характер. Соціальний аудит може відрізнятися масштабами (бути

частковим, вибіркоvim, розгорнутим, повним) і носити різний часовий (короткостроковий, разовий, довгостроковий, періодичний, безперервний) характер. Він може використовуватися як важливий інструмент оперативного, тактичного і стратегічного менеджменту. В даний час соціальний аудит перетворився на досить стійку систему з притаманними їй характерними рисами, процедурами, техно логіями, а також зі своїми специфічними методами аналізу нефінансової звітності. Соціальний аудит розуміється як процедура діагностування соціоекономічних відносин, моніторингу стану та ходу реалізації колективних договорів і угод, планів і програм соціального розвитку на підприємстві. Як правило, соціальне обстеження стає бажаним чи необхідним, якщо на підприємстві погіршується соціальний клімат. Найчастіше соціальний аудит використовується в оперативному або тактичному менеджменті, тобто до нього вдаються тоді, коли стався гострий соціальний конфлікт на підприємстві або коли стає очевидним, що створюються умови для загострення соціальних відносин і виникає необхідність з'ясувати причини погіршення соціального клімату та намітити шляхи вирішення соціальної напруженості. Таким чином, соціальний аудит є одним з механізмів системи керівництва та управління соціальним розвитком, а також спосіб моніторингу, призначений для спостереження сфери соціоекономічних відносин. Органи влади всіх рівнів (державного і місцевого самоврядування, загальнонаціональна, регіональна, міська і місцева) безпосередньо зацікавлені в соціальному аудиті, оскільки: - результати аудиторського обстеження дають владі змогу отримати найширшому і достовірну інформацію відносно соціального клімату на всіх рівнях господарської діяльності і тим самим мати можливість більш цілеспрямовано й ефективно впливати на всю систему соціоекономічних відносин; - соціальний аудит стає абсолютно необхідним для влади в країнах, які

претендують бути «соціальною державою»; соціальний аудит може бути ефективним інструментом у розробці державної та муніципальної соціальної політики і, перш за все, при розробці програм стійкого і довготривалого розвитку; - він може бути використаний з метою організації діалогу між соціальними партнерами і як інструмент налагодження співпраці між владою та інститутами громадянського суспільства. Як користувачі в аудиторському обстеженні зацікавлені і найрізноманітніші інститути громадянського суспільства: політичні партії, об'єднання працедавців, профспілки трудящих, союзи споживачів, неурядові організації тощо. Широкий і об'єктивний характер соціального аудиту звужує можливості для популістської демагогії, сприяє транспарентності суспільства і його демократизації, оскільки соціальний аудит заснований на відмові від силових форм боротьби та орієнтований на досягнення соціального консенсусу.

3. Сучасний розвиток соціального аудиту зумовлений двома групами факторів. Перша з них визначається прагненням використовувати соціальний аудит з метою отримання економічної вигоди. Ця особливість надає американській моделі соціального аудиту суто прагматичного характеру. Дійсно, соціальний аудит і соціально відповідальна практика дозволяють компаніям економити гроші і створювати нові можливості збільшення прибутку. Спостереження показують, що компанії, які пройшли соціальний аудит, окупили його вартість в 6-12 разів за період від шести місяців до трьох років. Перш за все, соціальний аудит покращує імідж фірми. «Хороша» репутація надає компаніям конкурентноздатну перевагу, особливо коли інші конкурентні чинники подібні якості продукту або послуги і ціни рівні. Практика також показала, що соціальний аудит – інструмент, який допомагає менеджерам краще зрозуміти і прогнозувати потреби стейк холдерів. Цей інструмент забезпечує істотну інформацію про інтереси, потреби та

очікування стейкхолдерів, полегшуючи взаємозалежність, яка існує між бізнесом і його стейкхолдерами, заохочуючи взаємність, тобто забезпечує двосторонній розвиток. Соціальний аудит здатний надати велику ефективність менеджменту. Він інтегрується з існуючими системами управління, і завдяки цьому менеджери, відповідальні за щоденне прийняття рішень, можуть більш ефективно використовувати інновації і реінжиніринги. Соціальний аудит використовується як технологія контролю стратегічних цілей компанії. В процесі соціального аудиту стратегія компанії стає більш усвідомлюваною в якій і виявляються неузгодженості тактики і стратегії. Друга група чинників пов'язана із суспільним тиском на корпорації. Суспільство зацікавлене в підвищенні прозорості діяльності корпорації. Соціальний аудит, зроблений добровільно або в результаті зовнішнього замовлення, передбачає більш високий рівень точності оцінок та інформації, одержуваних в ході аудиту. Зовні здійснюваний соціальний аудит може підвищувати довіру до компанії, усуваючи цинічні заяви про те, що «Соціальний аудит – не більше ніж замовний піар». Тим самим соціальний аудит підвищує довіру суспільства до організації, що стає об'єктом аудиту, яка демонструє ідентичність своїх ринкових позицій з тією місією, цінностями, які компанія встановила для себе в якості корпоративних. Інститут соціального аудиту на сьогодні не має чіткого нормативно-правового закріплення ні у вітчизняній, ні у міжнародній практиці. Втім питання, що є об'єктами дослідження соціального аудиту визначені численними міжнародними актами та договорами, а також закріплені українським законодавством. Це, зокрема, питання захисту життя, прав і свобод людини, проблеми захисту довкілля, тощо. В міжнародній практиці основою правового регулювання проведення соціального аудиту є корпоративна соціальна відповідальність як елемент реалізації концепції сталого розвитку. Відповідно соціальний аудит найчастіше застосовується як

інструмент більш ефективної реалізації зазначеної концепції, а також з метою підтвердження звітів компаній зі сталого розвитку. В такому аспекті для оцінки рівня соціальної відповідальності при соціальному аудиті керуються стандартом SA 8000 «Соціальна відповідальність». Усе більшого значення набуває морально-етичний імідж підприємства в очах споживачів і всього суспільства як важливий конкурентний чинник. Споживач віддає перевагу продукту нефальсифікованому, виробленому на підприємствах, де не використовується праця некваліфікованого персоналу, малолітніх дітей, не порушуються правила вимоги щодо збереження навколишнього середовища і т.п. Виявлення цих соціальних стандартів – одна з функцій соціального аудиту. Особливо слід підкреслити зацікавленість у соціальному аудиті великих корпорацій. В умовах глобалізації ТНК стали основними гравцями на світових ринках. Природно, що соціальна сертифікація їх продукту дозволяє їм завойовувати нові зарубіжні плацдарми. Закладені в соціальному аудиті можливості ефективного контролю, перевірки і верифікації дій і рішень з питань управління соціальними програмами, відпрацювання дієвого механізму “зворотного зв’язку” органів влади з населенням відповідають цілям підвищення добробуту народу, оптимізації соціальних відносин в суспільстві. Результати соціального аудиту, якщо зробити їх відкритими для громадськості, могли б дати значно реальнішу картину стану нинішніх соціальних відносин, ніж це подається офіційними органами. Прозорість результатів незалежного аудиторського обстеження може стати важливим інструментом спостереження за реалізацією державних соціальних програм. Нарешті, результати соціального аудиту могли б зробити свій внесок в антикорупційну боротьбу.